

Victima unei iubiri trădate: secretarul literar

Nu știu dacă e bine că tocmai eu m-am apucat de acest reportaj-anchetă: am fost secretar literar și am rămas cu regretul că mi-am pierdut „poveștile”, adică acele întâmplări - mai mult sau mai puțin fericite - care au loc *numai* în timpul repetițiilor. Dacă nu știi istoria nașterii unui spectacol, cred că ești mai sărac. Dacă o știi și chiar ai participat (cu cât de puțin: corectarea pronunției unui cuvânt, clarificarea unei situații din scenă, îmbărbătarea unui actor) activ la ea, e greu să te detașezi. Cum să mai judeci apoi limpede spectacolul?! Din această dilemă eu încă nu pot ieși. Dar asta este o altă poveste.

Acum aș vrea să vorbesc despre presiunile la care este supus (dacă este supus) secretarul literar, despre menirea acestuia (dacă mai are vreuna) în teatru, despre ce poate face un om cu vocație (dacă o are) dintr-o funcție pe care, se pare, nu o mai respectă nimeni, despre pericolul ca această profesie să dispară, poate chiar din neglijența celor ce o practică (pentru că, în definitiv, omul sfințește locul, nu-i așa?).

Sigur că salariile pentru o muncă greu de definit (cel mai adesea secretarii literari sunt puși să facă multe și de toate) sunt mici. Sigur că nu e veselă postura de curier, de om care transmite faxuri și răspunde la telefon, decupează ziare și orânduiește frumos tăieturile în dosarul de presă, se ceartă cu fotoreporterul - rugat de nenumărate ori să cuprindă în poze și picioarele, și capetele actorilor, el, încăpățânat, continuând să dea fotografii cu artiști „ciungi” -, lipește cronicile la avizier, scrie invitațiile la premieră și îi convinge pe invitați să nu le refuze... Toate acestea devin, în context, umilitoare... O spun din experiență, dar, când le făceam, știam că toate sunt necesare și că nu există nici o persoană în teatru care să se ocupe competent de astfel de fleacuri. Important este, însă, ca aceia care te pun să faci lucrurile din prima categorie să te lase să-ți vezi și de cele ce te-au determinat să devii se-

cretar literar: să concepi și să editezi caietele-program, afișele, materialele publicitare, să lucrezi pe text împreună cu regizorul, să participi la repetiții, nu ca *figurant*, ci ca ochi limpede, care poate face o sugestie, poate schimba un cuvânt ce sună urât în gura actorului etc. Atunci poți *îndura* mai ușor și chiar trece cu demnitate peste micile frecuşuri.

Nu mai sunt ce au fost, dar nici mai mult decât atât

„Statutul secretarului literar a degenerat!”, se lamentează cei mai mulți dintre tinerii secretari literari, nostalgici din auzite. Până la un punct, diferențele nu sunt izbitoare: „Situația nu era idilică nici altădată. Nu secretarul literar concepea repertoriul, ci tot directorii și regizorii. E drept că, repertoriul, o dată încheiat, trecea și prin secretariatul literar, unde, în mod obligatoriu, se făceau referatele pentru Municipiu, pentru Consiliul Culturii, spre aprobare. Se concepeau caietele-program, dar se făceau și o multime de treburi organizatorice. Să

literar la Teatrul „Bulandra”, în anii '80).

„Nu suntem respectați, nu suntem luați în seamă de către nimeni din teatru, de către nimeni din afara lui!”, se aud vocile unora. Și se prea poate să fie așa. Asediat din toate părțile de fleacuri urgente, secretarul literar nu prea mai are timp pentru lucrurile importante. Nu e de mirare că e confundat cu secretara teatrului, curierul, organizatorul de spectacole: „Multă lume consideră că secretarul literar este un simplu arhivar. Are contacte intelectuale când trebuie să obțină drepturile de autor pentru piesele care se vor pune în scenă, să facă invitațiile pentru premiere, să conceapă, dar tot el să și transmită comunicatele de presă etc.” (Elena Patap, fost secretar literar la Teatrul „Nottara”, actualmente ofițer de presă în aceeași instituție); „Secretarul literar e un fel de funcționar care plimbă hârtii, redactează anunțurile de la avizier, aleargă prin tipografia și a cărui singură misie mai importantă a rămas aceea de a realiza caietele-program” (Mioara Adina Avram, secretar literar la Teatrul

Un spectacol din epoca „nostalgică” a secretariatului literar: Doi pe un balansoar (Teatrul Mic, fost Tineretului)

foto: Hedy Löffler

nu se creadă cumva că era vorba de o populație de oameni superiori, domni și doamne; secretarii literari erau puși și atunci la treburi pentru care nu sunt necesare studiile superioare și se străduiau să le ducă la bun sfârșit” (Magdalena Boiangiu, fost secretar

Național din Iași); „Opiniile secretarului literar se pierd în neant. Regizorii dictează repertoriul și secretarul literar nu are nici cel mai mic cuvânt în alcătuirea acestuia. Însă la sfârșitul stagiunii el este țapul ispășitor când se ajunge la concluzia că teatrul nu

are un program coerent" (**Mircea Morariu**, secretar literar la Teatrul de Stat din Oradea).

Frustrările secretarilor literari, marginalizați, sunt multe și greu de înlăturat, câtă vreme nu există un sistem coerent de organizare a tea-

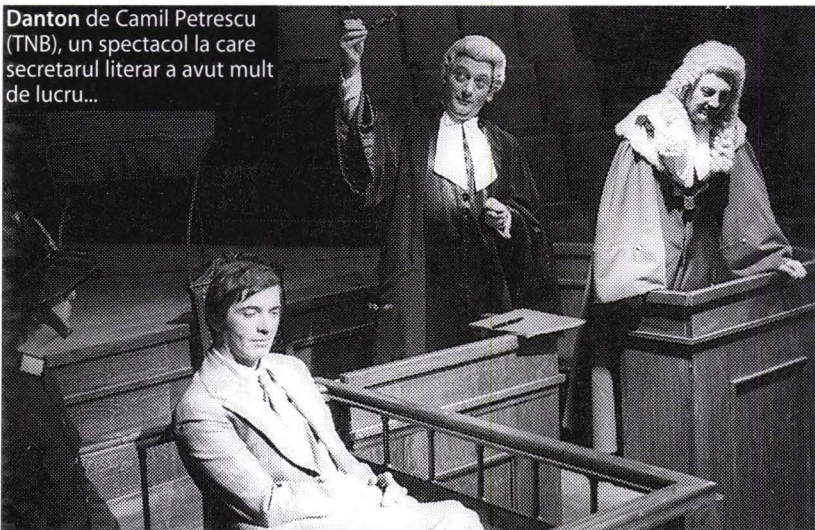
trebui să fie acea persoană care să asiste la repetiții, să lucreze asupra textului de spectacol, să fie preocupată doar de latura artistică, intelectuală a profesiei sale" (**Mioara Adina Avram**); „Insist pe ideea că secretarul literar e un «rău necesar». Prezența

beta Pop, fost secretar literar la Teatrul de Stat din Oradea).

Dar care să fie cauza uzurii atât de grave a statutului secretarului literar?

„Firește, situația anormală în care trăim" (**Mioara Adina Avram**); „Căderea din funcție a secretarului literar cred că se datorează mai ales lui însuși" (**Oltița Cîntec**); „Statutul secretarului literar a degenerat vertiginos în ultimul deceniu de tristă amintire ('80-'90), când marile evenimente, cum ar fi de pildă festivalurile, se împuținau, iar textele valoroase intrau cu mare dificultate în repertoriul teatrelor. Așa se face că și importanța secretariatului literar în viața teatrului a început să scadă" (**Roxana Croitoru**); „Cred că din cauza supraevaluării rolului regizorului în teatrul românesc de azi. Dar mai poate purta vina și secretarul literar care nu are puterea să afirme importanța misiunii sale" (**Mircea Morariu**); „E o rotație continuă a persoanelor. Oamenii nu se așază bine pe un post, nu apucă să cunoască bine un teatru, să cunoască trupa - și pleacă. De ce? Poate și pentru că e o funcție prost plătită. Sau poate pentru că e un post prea puțin vizibil, așa că tinerii îl consideră mai mult ca pe o stație către altceva, nu ca pe un destin. Lucrurile au o dinamică perversă, se influențează reciproc: pe de o parte, cei care «sosesco» în secretariatele literare stau ca-n gară, pe de altă parte, conducerea teatrului îi tratează ca pe niște impiegați de mișcare. Nu cred că este vorba de o problemă instituțională, chestiunea ține strict de persoană" (**Magdalena Boiangiu**).

Danton de Camil Petrescu (TNB), un spectacol la care secretarul literar a avut mult de lucru...

trelor, o reevaluare a schemei de personal etc. Totuși, nimic nu-i împiedică pe aceștia să... viseze.

Creierul mic vrea să fie eminența cenușie a creierului mare

Ce ar trebui să fie/ să facă un secretar literar?

„În mod normal, ar trebui să fie primul consilier al directorului în vederea realizării repertoriului" (**Mircea Morariu**); „Cred că secretarul literar ar trebui să fie mai implicat în procesul de creație, adică să citească și să propună o seamă de texte, nu doar să ia cunoștință de cele deja acceptate pentru a fi puse în scenă, să dea idei pentru constituirea repertoriului - și să se și țină cont de părerile sale. Să arunce o privire avizată asupra traducerilor și să le îndrepte, dacă este necesar. Pe lângă această muncă de cercetare și căutare, ar trebui să colaboreze strâns cu regizorul la realizarea efectivă a spectacolului, să supravegheze rostirea corectă a cuvintelor, să rescrie replicile, la nevoie, astfel încât textul să convină cât mai mult viziunii regizorale" (**Elena Patap**); „Ar trebui să fie acea persoană care, alături de director, să dinamizeze activitatea într-un teatru, prin implicarea sa în elaborarea proiectelor repertoriale, dar și prin consultarea sa în privința colaboratorilor invitați în teatru: regizori, actori, scenografi, compozitori, coreografi. Ar

sa, ca persoană echilibrată, echidistantă, care să se priceapă și la texte, și la gustul publicului, și la reclamă, este tot mai necesară" (**Oltița Cîntec**, secretar literar la Teatrul „Lucaefărul" din Iași); „Secretarul literar ar trebui să fie o «eminență cenușie» sau, așa cum frumos l-a denumit scriitorul I.D. Sârbu (care a fost secretar literar vreme de zece ani la Naționalul craiovean), «creierul mic» al unui teatru. Și dacă pot fi mai clară: directorul din umbră al programului estetic al teatrului și un critic complex. Teoretic, oricine a ajuns să lucreze ca secretar literar într-un teatru știe în ce ar consta această muncă: să promoveze programe culturale durabile, să coordoneze manifestările teatrale și să echilibreze propunerile regizorilor, să promoveze noul, dar să lupte pentru textele clasice (și mă refer în special la Teatrele Naționale), să realizeze materiale informative de calitate etc." (**Roxana Croitoru**, secretar literar la Teatrul Național din Cluj); „Am sperat ca, după 1990, secretariatul literar să înceapă să funcționeze după modele străine (occidentale) în fapt, nu formal. Ce înseamnă aceasta? În primul rând, s-ar fi convenit ca secretarul literar să fie absolvit de o seamă de activități auxiliare care îl uzează și, fiind scutit de corvezi, să i se pretindă, în schimb, o aprofundare a laturii teoretice a pregătirii sale, ceea ce atrage automat capacitatea de a fi util în zonele superioare ale acestui important serviciu al teatrului" (**Elisa-**

Dramaturgul care nu scrie piese

Când soluția e greu de găsit, se modifică formularea problemei. Unii cred în modelul german: secretarul literar să se numească dramaturg.

„Teamă mi-e că s-ar putea întâmpla ca într-o bună zi să-i vină cuiva ideea de a ne pune să mai și scriem piese sau să facem dramatizări. Ceea ce nu ar fi bine" (**Oltița Cîntec**); „Nu titulatura modifică funcția. Nu înseamnă că dacă spunem că bem *ice coffee* și nu *café frappé*, s-a schimbat produsul" (**Mircea Morariu**); „Schimbarea unei titulaturi își are rostul numai dacă cel care e investit cu aceasta este capabil și este solicitat să o traducă în fapte. Eu cunosc în teatrul românesc un singur dramaturg, pe Visky Andrés de la Teatrul Maghiar din Cluj, care și este cu adevărat ceea ce denumește funcția, dar asta nu împiedică deloc existența,

în aceeași instituție, este a unei sec-
retare literare, care, de asemenea, își
împlinește menirea" (**Roxana Croi-
toru**); „Schimbarea titlaturii în dra-
maturg e o prostie, în românește dra-

maturgul este scriitorul care scrie
drame. Important este cine e per-
soana, nu cum se numește funcția"
(**Magdalena Boianțiu**).
Viața a luat-o înaintea conceptului.

Există „dramaturgi” care primesc leafă
pentru munca de secretar literar și
sunt mulțumiți de soarta lor: Horia
Gârbea, Sebastian-Vlad Popa, Visky
András.

Horia Gârbea Inginer ca la teatru

S-au împlinit 15 luni de când cola-
borez cu Teatrul „Toma Caragiu” din
Ploiești. Inițiativa a fost a lui Lucian
Sabados, directorul instituției. Dar,
vorbă lui Caragiale, eu nu am direc-
tor, eu am prieten. Tot Lucian a creat,
la spectacolul **Nebunul și călugărița**
de Witkiewicz, echipa regizor-scenar-
ist pe care am avut bucuria s-o fac cu
Alexander Hausvater și care a
funcționat de trei ori (fără a mai
număra proiectele din sertar). Expe-
riența mea ploieșteană e foarte
plăcută și sunt sigur că va continua.
Am ajuns acolo într-un moment fast
al teatrului, care culege acum ceea ce
seamănă de mulți ani. Astfel, pre-
mierele curg (zece piese în cincis-
prezece luni), s-a deschis o sală stu-
dio în galeriile Hanul cu Tei, patro-
nate de un susținător important al
proiectelor teatrale, actorul Mihai

Voicu, am întâlnit o trupă tânără,
regizori de valoare și teatrul are o
logistică de vârf.

Activitatea la Ploiești mi-a dat ocazia
să traduc trei piese foarte bune, de
mari autori, să citesc multe altele, mai
ales contemporane, în vederea refe-
ratelor. Dar și bucuria de a-mi vedea
Cafeaua domnului ministru montată,
pentru prima oară, de Lucian Sabados.
Sigur, la aproape fiecare spectacol am
„comis” și textele necesare pentru pro-
gramele de sală și am colaborat per-
fect cu colegile din departamentul lit-
erar. Sunt fapte care țin în priză un
iubitor și mai ales un autor de teatru.
Contactul cu scena, prietenia actorilor,
discuțiile informale, amicale, dar fără
concesii, despre texte și spectacole mi-
au oferit foarte multe momente de
satisfacție. Mă întreb, chiar, cu îngrijor-
are, dacă serviciile pe care le pot

aduce, cu tot sufletul de altfel,
Teatrului „Toma Caragiu” sunt pe
măsura celor returnate mie de lucrul în
această echipă.

Avem pentru 2001 planuri și mai
mari; talentul managerial și diplo-
mația lui Lucian Sabados le vor face
posibile. Stagiunea trecută am avut
două premiere absolute cu piese de
autori români contemporani și îmi
fac un punct de onoare din a-i reco-
manda și pe alții, mai ales că sunt
sigur de receptivitatea tuturor celor
din teatru.

Aș sfătui pe orice dramaturg să-și
găsească loc într-o echipă teatrală,
deși sunt conștient că va fi foarte
greu să întâlnească una precum cea
ploieșteană. Așa teatru solid, Bibi-
cule, mai rar! De altfel, ce teatru din
lume mai are în secretariatul literar
un prof de beton armat?

Sebastian-Vlad Popa Proiect de funcționare a secretariatului literar

Secretariatul literar este, în colabo-
rare cu directorul, sursa de proiecte
artistice ale teatrului, el asigurând în
același timp asistența critică a
defășurării proiectelor, un optim de
imagine publicitară și menținerea
contactelor naționale și internațio-
nale cu instituțiile similare, inclusiv
cu festivalurile.

Ce are de făcut secretarul literar

1. citește literatură (conform atribu-
tului său: „literar”), fiind, de altfel, un
expert în domeniu, precum se pre-
supune că este un cunoscător al
fenomenului teatral

2. participă, împreună cu directorul,
la realizarea strategiilor repertoriale
și de imagine ale teatrului. Propune
un anume profil repertorial pentru o
stagiune sau mai multe, acest
demers implicând deopotrivă titluri
de texte și nume de regizori posibil
de angajat în proiect. Totodată, se-
cretarul literar analizează propuner-
ile venite din partea regizorilor (...) și
își exprimă opinia asupra oportu-

nității fiecăreia în parte

3. colaborează cu regizorul la adap-
tarea (sau, dacă e cazul, la realizarea)
textului dramatic, în acord cu exi-
gențele mizanscenei

4. acordă asistență critică regizorului
cu privire la concepția generală a
spectacolului. Conform abilităților
menționate la punctele 3 și 4, secre-
tarul literar s-ar putea numi și drama-
turg-asociat al teatrului

5. concepe caietul-program al spec-
tacolului

6. conduce conferințele de presă un-
de se „lansează” spectacolele în care
este implicat și se ocupă de menține-
rea acestora în circuitul de informații
teatrale și artistice

7. corespundează cu festivalurile la
care consideră că ar fi oportun să par-
ticipă spectacolele a căror respon-
sabilitate de imagine și-o asumă

8. însoțește, în măsura posibilului,
spectacolele în turnee, facilitând dia-
logul teatrului cu critica de speciali-
tate și cu instituțiile-gazdă

9. chefuliește, dacă i se cere să che-
fuiască.

Ce NU trebuie să facă secretarul literar
– să descurce probleme administra-
tive (în acest sens, el este secondat
de un referent, dar mai ales de alte
departamente care îndeplinesc acest
rol în teatru – rol comic? tragic? nu
vom ști niciodată)

– să încurajeze lupta sindicală de aici
(în floare, azi) și de pretutindeni, pen-
tru o lume mai bună și mai dreaptă,
pentru egalitate și „protecționism”
artistic în instituțiile artistice.

*De ce anume trebuie să beneficieze se-
cretarul literar*

– de logistica teatrului (inclusiv In-
ternet)

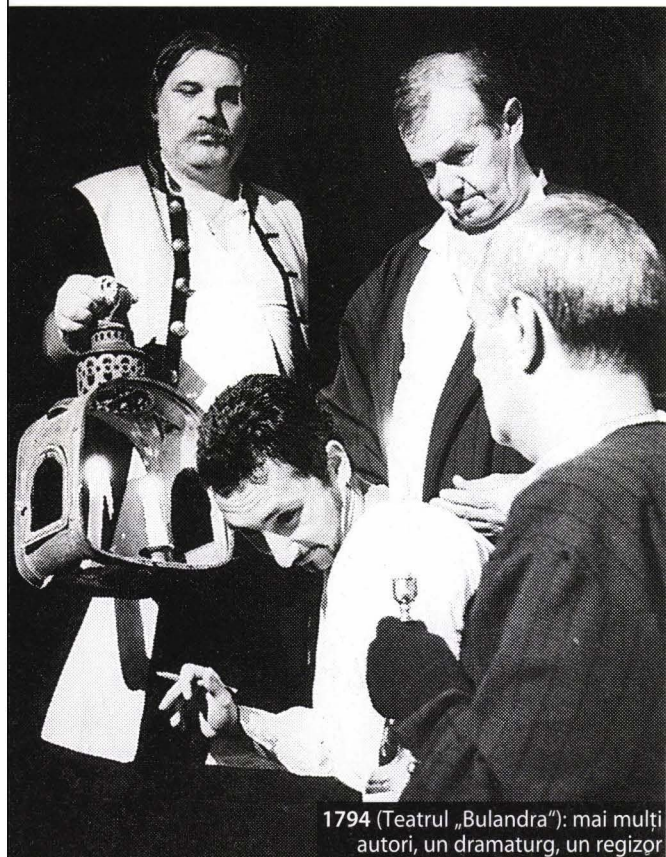
– de permise de intrare la toate bi-
bliotecile publice

– de permise de intrare la bibliotecile
institutenor culturale străine impor-
tante (german, francez, englez, ame-
rican, spaniol, latino-american, ma-
ghiar)

– de afecțiune, în general.

Visky András

O punte între literatură și scenă

1794 (Teatrul „Bulandra”): mai mulți autori, un dramaturg, un regizor

Activitatea secretarului literar, numit dramaturg în teatrul maghiar (după modelul german), se apropie de aceea descrisă de Lessing, constituind o punte între literatură și practica scenei. Considerat „eminența cenușie” a instituției, dedicat problemelor artistice (niciodată celor administrative!), el lucrează la elaborarea programului estetic al teatrului și, împreună cu regizorul, la strategia de repetiții. Se numără printre creatorii spectacolului, misiunea sa începând cu munca de cercetare, de studiu pe text sau pe variantele de traducere și terminându-se cu urmărirea reprezentațiilor în timpul stagiunii.

Statutul dramaturgului este, în cultura teatrală maghiară, instituționalizat. Uniunea Dramaturgilor joacă un rol important în activitatea dramaturgiei contemporane, urmărind viața literară, atrăgând scriitorii prin burse de studiu sau stagii în teatre. Drama scrisă pe baza contractului poate nu va fi reprezentată, dar ea există și este gândită pentru o trupă

anume. (De altfel, cei mai importanți autori de texte dramatice din Ungaria au făcut, înainte de a scrie piese, stagii în teatrele maghiare.) Dramaturgul mai poate fi numit și „prietenul regizorului”. Dialogul care se naște în acest „cuplu” devine, în timp, tot mai profund. Lucrez de 11 ani cu Tompa Gábor, vorbim aceeași limbă, ne înțelegem foarte repede. Există, bineînțeles, și conflicte. Dar ele nu țin de preluarea sau exercitarea puterii, sunt dispute necesare pentru a ajunge la o soluție, dacă este posibil, comună.

Perspective

M-am gândit că, pentru deslușirea chestiunii în cauză, ar fi bine să cunoaștem și opiniile unor directori de teatru.

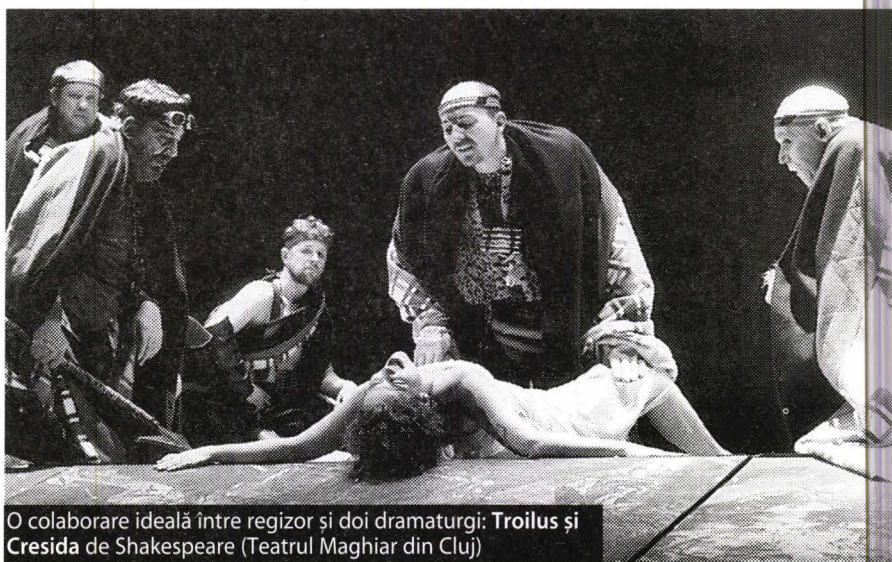
Dan Vasiliu, directorul Teatrului de Comedie:

Din păcate, azi, în România, când spui „secretar literar” te gândești la ceva apropiat zonei pompierilor sau portarilor. Toate problemele care s-au ivit după 1990 în spațiul teatral românesc și mai ales cele care țin de scăderea nivelului cultural se reflectă în această situație. A decăzut starea de concentrare spirituală, interesul, apetitul pentru teatru. În acest context, sigur că secretarul literar se poate simți ostracizat. Degeaba are cunoștințe teoretice, dacă nu mai are ce face cu ele. Toată lumea așteaptă

câte ceva de la el, astfel că nu mai e mult și va deveni un servitor public. (Ca și directorul, de altfel.) Teatrele, deși se cheamă că sunt în continuare de repertoriu, nu mai au nici un fel de perspectivă. Această perfidă titulatură nu mai are nici un suport real. Aș proteja denumirea de teatrolog, pentru că aceasta semnifică atât noțiunea de cercetător, cât și pe cea de cunoscător al istoriei teatrului. Asta ar conferi ocupantului celui post un statut profesional distinct, cu care și-ar putea recâștiga prestigiul în fața colegilor actori, regizori etc.

Dorina Lazăr, directorul artistic al Teatrului Odeon:

De zece ani încoace, regizorii nu mai prea lucrează cu secretarii literari. La începutul carierei mele am cunoscut niște distinse personalități (B. Elvin, Radu Nichita Rappaport, Tudor Steriade, Sonia Filip...) care lucrau pe text, țineau legătura cu autorii, semnalau apariția unor piese noi. Erau foarte informați, chiar dacă pe atunci nu era ușor. Însă această tradiție s-a pierdut. Acum compartimentul are altă configurație, se ocupă mai ales de publicitate, de imaginea teatrului. Lucrează mai mulți oameni, care se ocupă de pliante, de fluturași, de afișe. Nu demult secretariatul nostru literar a editat un pliant care cuprinde toate spectacolele acestei stagiuni. Este o ediție bilingvă (româno-engleză) pe care intenționăm să o răspândim în toate instituțiile de

O colaborare ideală între regizor și doi dramaturgi: *Troilus și Cresida* de Shakespeare (Teatrul Maghiar din Cluj)

interes public (hoteluri, spitale, primării etc.) Secretarul literar nu face politică repertorială pentru că nimeni nu face, nu mai există un profil definit al fiecărui teatru. Alegerea textelor se face la întâmplare, și mai important decât autorul textului este numele regizorului. Abia de acum încolo vom încerca să urmăm o strategie anume. Dar nu cred că secretarul literar se va implica în procesul de creație. Misiunea lui, la Teatrul Odeon, este mai ales aceea de a ține legătura cu presa, cu publicul. Dar nici secretarii literari nu dau semne că i-ar preocupa actul scenic.

Ștefan Iordănescu, directorul Teatrului „Bulandra”:

Până acum, secretarul literar era un factotum, risipit în prea multe direcții ca să mai poată fi și eficient. Un asemenea om universal este inutil într-o țară normală, civilizată. Secretariatul literar trebuie să devină o instituție formată din mai multe compartimente. Să fie un birou căruia putem să-i dăm fie denumirea de Birou de dezvoltare, fie de Birou de dramaturgie etc. În orice caz, un asemenea birou, pentru a deveni eficient, ar trebui să cuprindă între cinci și unsprezece persoane (fiecare din acestea răspunzând de un

domeniu: marketing, dramaturgie etc.) Noi am prefera ca absolvenții secției Teatrolgie să fie specializați în mai multe direcții. E mai ușor să lucrezi cu niște oameni care vin din zona teatrului, decât din alte părți: A.S.E. de pildă. Tocmai ne ocupăm de această restructurare. Nu vrem să producem, deocamdată, o schimbare violentă, însă nu va trece multă vreme și veți observa că vom avea un nou sistem de organizare a întregii noastre instituții și care, evident, va cuprinde și compartimentul care vă interesează.

Marinela Țepuș

Sp puncte de vedere

Antilamento

Oricât abrupta dumneavoastră „provocare” mă îndeamnă să emit un răspuns cu dichis teoretic, teamă mi-e că nu în această cheie voi răspunde, mie lipsindu-mi o atare bosă. Răspund la provocări, dar, nu vă fie cu bănat, în felul meu. Sincer, de câțiva anișori, de când nu mai lucrez în teatru, tema ce o propuneți – statutul secretarului literar – a încetat să mă preocupe. Și nici atunci... Era, poate, la mijloc și un anume fatalism. În evul pragmatic în care stimații concetățeni stăteau să intre, Banul urma să decidă. Puteai urzi fel de fel de planuri mirobolante – ele treceau inevitabil prin strungăreața la care te obliga bugetul. Nu prea treceau, mai bine zis. Aveai gologani, aveai șansa unor colaboratori de mână întâi. La regizori mă refer, la cei de elită, după care directorul-manager începuse să alerge disperat, ca după iarba de leac. Cine îi convingea, vorba lui Don Basilio, cu argumente la care se rezistă greu, acela dădea lovitură. Argumente... forte. Recunosc, mă mișc stângaci în spațiul lui „how much”. Dar, îmi place să cred, nu-mi lipseau alte atuuri. Știți ce mi-a spus odată unul dintre actorii solizi ai trupei (s-a prăpădit, bietul!)? „Îți mulțumesc că ești!” Sună patetic, sentimentaloid, și e poate o indecență să invoc aici acest mesaj. Dacă o fac, e pentru că, vă asigur, nu era o frază de complezență, iscată din mai știu eu ce slăbiciune de moment. De rostiri de felul ăsta, în răstimpuri, am

mai avut parte. Simțeam, din asemenea mărturisiri, din faptul că mi se cerea mereu părerea (înainte și după premiere), din atmosfera de prietenie care mă înconjură, că – îngăduiți această iluzie – sunt necesar și că, fie și într-un context ingrat materialmente (iar mai apoi politicamente), funcția ce mi-o asumam nu suferea în dignitatea ei. În nici un caz nu mă împinseseră la o parte valurile, din ce în ce mai agitate, stârnite de tartori din afară, și care învolburau climatul. Anumite lucruri, la un moment dat, nu mi-au plăcut (altele m-au dezagustat de-a dreptul), și atunci am chitit că e mai bine să mă retrag.

Când am plecat, pripindu-mă poate, am luat cu mine o plăcuță rătăcită pe acolo, pe care scria *Secretar literar*. Nu *Dramaturg*. Cum adică, „dramaturg”? Că așa se poartă prin cele străinătăți? Îi mai tragem o maimuțareală? În haloimăsul atotstăpânitor mai „implementăm” o confuzie? Păi, dacă-l numim pe eroul anchetei dumneavoastră *dramaturg*, autorul de piese ce nume s-ar conveni să poarte? Îi zicem și lui altminteri? Îl reformăm terminologic?

Nu, dragilor. Nu titulatura, ci omul cinstește locul. Numai să vrea și să fie în stare. (Și, firește, să n-aibă ghinionul unui director hachișos, gomos și neputincios.) Nu-i strică o brumă de personalitate – o anume carismă, însușiri de comprehensiv sfătuitor (să știi să ascuți... să știi să dai sugestii...), simțul viu, nu livresc, al spectacolu-

lui. Mai mult chiar decât directorul, care, deh, șade colo, pe un fotoliu ce-l poate ispiti într-o boiereală, secretarul literar s-ar cădea să fie, într-o mică lume deloc străină de bârfe și zâzani, un liant, agentul de coeziune, păzitorul unui climat de pasiuni pozitive.

Sunt cogitații sub un cer de ideale? O fi. Dar eu, unul, fac alergie la văicăreala și bombănitul și crășcarea care dau tonalitatea dominantă în simfonia bruitistă a zilelor noastre. Unde te întorci, cărcotă, încruntătură și jelanii. Om fi, Doamne, iartă-mă, un neam bicisnic? La un asemenea concert dodeca(co)fonic nu țin deloc să particip.

Că nu-i grozavă condiția secretarului literar și că nu ne ducem veacul în cea mai bună dintre lumile posibile, nici o îndoială. Se va fi putând și mai rău. S-ar putea și mai bine?... Profet nu sunt. Dar, când spasmele tranziției or să se mai calmeze, când, muncind pe rupe, barem ca nemții, dacă nu ca japonezii, ieși-vom, măre, din stresantul tunel, atunci și fețele crispate, nemulțumite, supărate au să-și regăsească surășul – dacă au știut surăde vreodată. Nu cu un nesfârșit lamento, nu cu vociferări și bodogăneli deșarte vom depăși mult prelungitul impas. Ci amintindu-ne mai degrabă – iertați recursul la neaoșisme – de înțelepciunea aceea care spune că Dumnezeu îți dă, dar nu îți pune în traistă.

Florin Faifer